

RADU GYR – INIȚIEREA ÎNTRU MARTIRIU: ÎNTRE LUT ȘI AZUR, ÎNTRE LANȚ ȘI ARIPĂ

Radu Gyr (n. 2 martie 1905 la Câmpulung Muscel – d. 29 aprilie 1975, București, pseudonimul literar al lui **Radu Demetrescu**) a fost un poet, dramaturg, eseist și gazetar român.

S-a născut la poalele Gruiului din Câmpulung, de unde și pseudonimul literar **Gyr**, prin derivație. A fost fiul actorului craiovean Coco Demetrescu. A fost membru de seamă al Mișcării Legionare, comandant legionar și șef al regiunii Oltenia. Conferențiar la Facultatea de Litere și Filosofie din București. Radu Gyr a fost autorul textului *Sfântă tinerețe legionară*, imnul neoficial al Mișcării Legionare, al Imnului *Moța și Marin* (dedicat lui Ion Moța și Vasile Marin, legionari căzuți în luptă la Majadahonda în 1937 în timpul războiului civil din Spania împotriva forțelor republicane), al *Imnului muncitorilor legionari* și al altor lucrări dedicate Mișcării Legionare

Laureat al mai multor premii ale Societății Scriitorilor Români și ale Academiei Române. În 1940, pe timpul guvernării legionare, a fost director general al teatrelor. **În această calitate, ia inițiativa înființării Teatrului Evreiesc “Barașeum”.**

Volume de versuri dinainte de pușcărie: *Liniști de schituri* (1924) (volumul de debut); *Plânte Strâmbă-Lemne* (1927); *Cerbul de lumină* (1928); *Stele pentru leagăn* (1936); *Cununi uscate* (1938); *Corabia cu tufănici* (1939); *Poeme de război* (1942); *Balade* (1943). **Eseuri:** *Învierea, de Tolstoi*, București, 1928; *Evoluția criticei estetice și aspectele literare contemporane*, 1937. A mai scris prefețe, conferințe, i s-au publicat postum cărți pentru copii, dar și *Ultimele poeme* (1994) și *Calendarul meu* (1996) etc.

După detenția de sub regimul lui Carol al II-lea – este închis și de Antonescu, apoi este eliberat și trimis, spre „reabilitare“, în batalioanele de la Sărata. În 1945, regimul comunist îl încadrează în „*lotul ziariștilor*“ și îl condamnă la 12 ani. Revine acasă, în 1956, dar după doi ani este din nou arestat și condamnat la moarte, pentru poezia *Ridică-te Gheorghe, ridică-te Ioane!* (pedeapsă comutată la 25 de ani de muncă silnică - exterminatorie...) – poem de un patetism unic, care anunță, profetic, Vremurile Martiriului Necesar (dimensiunea lui vaticinară e valabilă, funcțională și pentru timpul “*democrației*” masonice de azi...care aduce, se pare, semnele aceleiași “*furtuni*”-schimbări întru Duh – prin veac, se propagă aceeași chemare, spre revelații și lupte, pentru Metanoia Neamului Românesc...): “*Ridică-te, Gheorghe, pe lanțuri, pe funii!/Ridică-te, Ioane, pe sfinte ciolane !/ Și, sus, sub lumina din urmă-a furtunii,/Ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!*”

Sub regimul comunist a executat aproape 16 ani de detenție.

A îndurat chinuri cumplite, în închisoarea Aiud, cu un regim de celulă aspră. Bolnav grav, cu un prolaps rectal gangrenat, cu hepatită, infiltrat pulmonar TBC, hemofilic, i s-a refuzat orice ajutor medical.

“*O mare parte din detenția de la Aiud și-a petrecut-o în celula nr. 281*” – cf. **wikipedia**.

Cum afirmă un site monografic: “Creația poetului Radu Gyr avea să cunoască înălțimi nebănuite în bezna temnițelor comuniste. Evoluția poeziei sale de după gratii poate constitui un scurt istoric al acelor ani de viață inimaginabilă. Poetul scrie despre foamea permanentă, frigul cumplit, moartea ca prezență zilnică, se ceartă cu Dumnezeu, pentru ca, în final, să ajungă la liniște sufletească și la o credință adâncă, înțelegând soarta ce i-a fost rezervată și jertfa uriașă care îi stătea în față. Crezul său a devenit crezul unei întregi generații”.

Din 1963, după eliberarea din închisoare (aproape orb...), a fost amenințat permanent, urmărit de Securitate. Scos din circuitul valorilor publice în țară, numai criticul Nicolae Manolescu a avut îndrăzneala să-l antologheze în 1968 în volumul al doilea din *Poezia românească modernă*, **însă nu cu poemele cele mai reprezentative**.

A trecut în veșnicie în anul 1975 (28.04).

La înmormântarea sa din cimitirul Bellu Catolic, în 1975, singurul literat “*oficial*”, care a îndrăznit să participe la ceremonia funerară și să citească din versurile lui Gyr a fost, potrivit unui martor ocular, poetul **Romulus Vulpescu**.

Dar, conducându-l în drumul spre eternitate, aproape i-a fost, ca de obicei, camaradul **Constantin Em. Bucescu** – cel care-i știa întreaga poezie pe de rost...și care s-a întâlnit de sute de ori, după detenția ambilor, cu Gyr, chiar acasă la acesta, în ciuda extrem de severei interdicții a Securității, ca “*proaspăt*” eliberații să se vadă între ei...

*

În prezentul eseu, noi vom avea în vedere numai poemele “*concentraționare*”, poemele de închisoare – adică, acele poezii scrise pe săpun sau, pur și simplu, care au circulat oral, printre condamnați (după ce fuseseră “*bătute Morse*”, de către poet, în țevile dintre etaje...) – unii dintre ei notându-le abia după ce au fost eliberați din temniță (cum este cazul lui Dumitru Cristea – cel care a făcut patru ani de “*lanțuri*”, după ispășirea condamnării prime, cea de 25 de ani..., tocmai pentru că a scris și păstrat versurile lui Gyr, memorate în închisoare) : I- *Sângele temniței – Balade*, II- *Stigmat*, III- *Poezia orală*. Ele au fost publicate de Zaharia Marineasa, la Timișoara, în 1992, fiindu-i încredințate acestuia de către fiica poetului, Simona Popa.

Poezia lui Gyr, ca și cea a lui Arghezi, este una a vitalității paroxistice (“*Mi-ești mult prea sfântă, clipă pământeană,/de dragul tău jertfesc eternitatea*” – cf. **II-Stigmat, Clipei**), insuportabil de violentă, întru sonoritatea chinului cosmicizat – **atotsfidătoare întru Lumina Amiezii** – dincolo de care începe **smerenia ultimă**, aceea a **amurgului mioritico-meditativ**, al **Noptii Misterului Hristic** și a **Tragediei Mântuitoare**, a **Rugăciunii întru Frăția/Înfrățirea Martiriului** (“*precum în cer, așa și...în temniță*”! – **poziția întemnițatului fiind cea a unui “Toma după Revelația Încederii Hristice”!**): “*As’ noapte Iisus mi-a intrat în celulă./O, ce trist, ce înalt era Christ!/(...) A stat lângă mine pe rogojină: /- Pune-mi pe răni mâna ta./ Pe glezne-avea umbre de răni și rugină,/parcă purtase lanțuri, cândva...(...) Când m-am trezit din grozava genună,/miroseau paietele a trandafiri./ Eram în celulă și era lună,/numai Iisus nu era nicăieri...(...) – Unde ești, Doamne? – am urlat la zăbrele./ Din lună venea fum de cățui./ M-am*

pipăit, și pe mâinile mele/am găsit urmele cuielor Lui...”(cf. I- Sângele temniței, As’ noapte, Iisus...).

Temnița, la Radu Gyr, este simbolul **Materiei Înjositoare**, a **Trupului Înjosit**, ajuns povară Duhului...! Este necesară **Revelația Azurului-Hristos**, prin **Revelația Golgotei-Martiriu**, pentru ca **Temnița** să-și piardă puterile malefice...!

Răzvrătit, ostenit de moarte, Poetul refuză, deseori, condiția lui **“imitatio Christi”**: *“Ia-Ți înapoi grozava urgie (...)/Nu vreau să fiu asemenea Ție,/ Nu vreau azurul să mă-nvenine,/nu mai vreau să mă răstignesc lângă Tine (...)* Dă-mi, Doamne, Marea Tăcere”” (cf. **II – Stigmat, Osândă**) – dar, cu un poem înainte, recunoaște că tocmai “necruțarea”, inițierea/sfințirea prin martiriu, l-a întărit întru Duhul de Forță: *“Ce tare sunt, Doamne, ce tare!// Nu m-ai cruțat niciodată (...) /Dar din pieire și disperare/zvâcnesc de fiece dată (...) și ziua mea crește din trântă./fierbinte și sfântă ...//Tare sunt, Doamne, tare”* (cf. **II-Stigmat, Ce tare sunt, Doamne**). Drumul de-ntâlnire, întru Dumnezeu Ortodoxiei, este, totdeauna, MIJLOCUL dintre Cer și Pământ, acolo unde Omul Recuperat pentru Rai și Dumnezeu care i-a arătat/re-amintit, de pe Cruce, semnele recuperării paradisiace, își dau mâna, fratern: *“Sfințit pe cruci pe care nu m-am vrut/și de-nvieri pe care nu le-aș cere,/nu știu: Tu te cobori la mine-n lut/sau eu mă urc spre raiul Tău bând fiere?”* (cf. **II-Stigmat, Identitate**).

1-...Întâi, a fost titanul neîmblânzit, de tip eminescian, dar mereu lucid, la modul **luciferico-blagian** și **hristico-melancolic**, totdeauna – **“cu semn de osândă pe frunte”**(*“Calfă la diavol, ucenic la tâlhari/de-aș fi fost, în zănoagele crunte,/încă n-aș trece cu răni așa mari,/cu semn de osândă pe frunte”* – **II-Stigmat, Calfă la diavol**) : *“Eu, cocoțat deasupra Europii,/ trist urinez pe propriu-mi dezastru”* – cf. **II-Stigmat, Tifle**) – sau: *“Nu cu brățări la glezne goale, Viață,/nici dănțuind din pântec mi te-am vrut (...)//Căzut, n-am zăbovit în praf. Ca fiara,/țâșnit-am mai turbat ca-n alte dăți./Dureri n-am milogit, nici voluptăți:/ți le-am prădat cu dinții și cu ghiara”* (cf. **II-Stigmat, Mândrie**).

Da, o poezie aspră, *“neșesălată”*, de o vigoare înspăimântătoare a trăirii “la hotar”: Poetul (întemnițat de greul pângăritor al materiei) se zbate, cumplit, precum Făt-Frumos cel în luptă cu Zmeul oribil, pe care-l Zmeu îl va reda borboros-ului infernal, *“în trepte”* (*“până la glezne, până la gât”*) – cu o sete de viață titanescă se zbate și frământă, între **materialitatea** *“pietrei și fierului și beznei și urâtului”*, care îl invadează și-l *“suge”*, îl *“înfulecă”*, îl întemnițează silnic și cumplit, împotriva voinței sale – și **avântul cel sălbatic, spre Lumina Vieții-Hristos** – spre *“soare”*, spre *“stepele de foc”* ale Frumosului și Libertății Divine, spre respirația cosmică a *“năpraznicelor amieze”*: *“În aprigele mele belciuge, / piatra mă-nfulecă, fierul mă sugă./ În bezne m-afund, zi de zi, și-n urât,/întâi pân’ la glezne, apoi pân’ la gât (...)* Dar, hămesit, sub lăcate, chei și zăvoare,/de tine, sălbatece soare (...) aceste cântece în pielea goală, // și-n tine le-arunc, în năpraznice-amieze,/s-alerge, să tropăie și să necheze,/slobode, aspre, neșesălate deloc, / ca niște cârlane fugare în stepe de foc...” (cf. **I- Sângele temniței, Prefață la cântece din temniță**).

Ca și Arghezi, aflat la jumătatea drumului **“dintre credință și tăgadă”** (*“Sfințit pe cruci pe care nu m-am vrut/și de-nvieri pe care nu le-aș cere”*), se lasă pradă ispitei, chiar în mijlocul iadului: *“Uneori, dintre ziduri severe,/jefui, prin poarta de fier, printre gratii,/ o zdreanță de stradă, sau*

câte-o muiere/cu gura mai roșie decât a mușcatii (...) când luna șoldul alb și-l dezbracă". Dar, spre deosebire de Arghezi și având parte, împotriva voinței sale, de experiențe de Duh mult mai grave și mai profunde, în comparație cu Arghezi, își dă seama că ispitirea vine dinspre o zonă a "violului" voinței cosmico-umane, că trăim, toți, un Timp al Blestemului Cosmic și, totodată, al Ispășirii-spre-Mântuire, încă tulbure ca tâlc și modalitate de exprimare, dar necesară! – un "viol" exercitat atât de Omul-Brută a Străfundului, asupra intimității Întemnițatului în Materie, cât și de Diavolul însuși, asupra intimității Aștrilor Creației Divine ("plopilor" li se descoperă valențe satanice, prin uniformitatea lor rigidă, "comunistoidă"): "Năuc, prin vizetă, ochiul urmărește/ca din străfundul unei gropi,/ cum domnișoara lună scâncește/siluită de plopi..." (cf. **I-Sângele temniței, Jind**).

2-...Apoi, vine rândul Omului Meditativ, cel înaripat în Duh, spre căutarea Dumnezeului său, Dumnezeul Milei și Plinului – dar și Dumnezeu-Hristos-Fratele lui Dismas, întru suirea smerită și tăcută, a Golului Ființei Terestre/Istorice, pe Muntele Revelației Golgotice (care conține tot Dorul de Dumnezeu și exclude orice Dor de Întoarcere Terestră!): "Doamne, păzește-mă. Doamne, ai milă.../Sunt ca o scorbură veche-ntr-un tei./ (...)Seacă-mă, Doamne, de-aduceri aminte (...) //Fii și Tu, Doamne, o singură dată,/ ucigaș și tâlhar la răscruți (...) Pradă-mi tot cerul, hoțește-mi toți anii (...) //Cremene-n mine, 'n osândă, 'n omăt,/ mușchiul tăcerii să mă înece,/furtunile dorului să dea îndărăt/ rupte din piatra mea rece" (cf. **I-Sângele temniței, Rugăciune din celulă**).

Și, în cele din urmă, prin **inițierea întru MARTIRIU**, nu se mai simte exclusiv "al lutului/argilă", întemnițat în materia-trup, ci **AL CERULUI/AZUR, AL ARIPII – ÎNTRU CHIPUL TATĂLUI-DUMNEZEU**: "Ești Doamne bun, eu pământean și rău/Și-n dragoste nu-ți semăn, nici în milă./Dar, după răni, sunt chip din chipul Tău/de par dospit din cer nu din argilă." (**II-Stigmat, Identitate**).

Tot chinul **Temniței**, întreg **Martiriul-Biruința întru Rănilor Lui Hristos**, întreg **procesul de Metanoia**, dus la desăvârșire, adică la **Nădejdea Neamului Românesc Metafizic**, de dincolo de **aparențele momentului-istorie**, de dincolo de **individ** și de **poporul-istorie**, ca inițiere spre a învinge borboros-ul infernal, sunt concentrate și transpuse în finalul apoteotic al poemului **Întoarcerea din Cruciadă** (cf. **II-Stigmat, Întoarcerea din Cruciadă**) – Poetul Vaticanar neferindu-se să dezvăluie drumul de la penibilul "geamăt/betegeală/poticneală/cârpeală jalnică/strâmbă", semn al ratărilor inițiatice dintru început: "Trist geme cornul/stinsei cruciade, /iar noi, betegi și jalnici seniori,/ne poticnim sub platoșe schiloade,/în vechi armuri, cîrpite strîmb cu sfori –/baroni și prinți ce-au fulgerat în spade/ Ierusalimul altor aurora" – până la forța vulcanico-stihinică a izbucnirii, inspirată, **ANISTORICĂ-ATEMPORALĂ/ASPAȚIALĂ**, a apoteoticului vizionarism profetic – vizionarism care spulberă toate țesăturile iscusite și perfide ale Marelui Iluzionist-Satana și dezvăluie ceea ce **ESTE ÎNTRU ADEVĂRUL FIINȚEI**, dincolo de orice torturi ale aparenței – deci, în spiritul Noii Lumi, numită de Ioan al **Apocalipsei – Noul Ierusalim**/"**Strălucitorul Ierusalim**": "Și iarăși, spintecînd albastre spații,/peste doi ani, sau peste încă trei,/cu lănciile sus, în constelații,/cu platoșele evului în șei,/ți-or sta în fața porții cruciații,/Ierusalime care nu ne vrei!/Și vom veni mai mulți din soare-apune:/și cei de ieri, și cei ce azi nu-i știm;/pe vechile morminte or să tune/noi cavaleri cu chip de heruvim,/și ei sau alții tot te vor supune,/strălucitorule Ierusalim!" – acești Noi Oameni, Re-Îndumnezeiți, "cavaleri cu chip de

heruvim”, dezvăluind, astfel, Categoriile Divine: **ETERNITATEA** și **DEFINITIVUL** – adică, revelând Victoria Ireversibilă a Duhului Re-Îndumnezeit!

...**Temnița** și **Martiriul** devin, prin Radu Gyr, nu doar punctul de plecare al inițierii (eventuale) și, respectiv, mijlocul inițierii (eventuale) – ci indicii clare și **IMPERATIVE** ale Drumului Necesitar dinspre **Lut** și **Lanț** (**simboluri ale MATERIEI ÎNROBITOARE**) – spre **Azur** și **Aripă** (**simboluri ale DUHULUI DUMNEZEIESC**). Nimeni nu se poate mântui, întru Hristos (nu pentru “*binele*” său personal, ci întru Mântuirea Neamului Metafizic!), decât atunci când, după zona ispitirii (“*mlaștina deznădejdiei*” și “*pădurea cu fiare sălbatice*”...), urcă, transfigurând metanoic, **Muntele Suferinței** – în **Golgota Mântuirii**: “*Acolo, la sfârșitul drumului greu al celor trei încercări, începe apoi munca cea dulce, munca cea binecuvântată pentru înălțarea din temelie a României celei noi.*”

prof. dr. **Adrian BOTEZ**
